

НАЦИОНАЛНИЯТ ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ И ПРИРОДОЗАЩИТАТА В БЪЛГАРИЯ

ЗЛАТОЗАР БОЕВ

Освен да съхранява и експонира обекти от неживата и живата природа съвременният природонаучен музей е призван да провежда и научни изследвания върху тях, а също и да разгръща изследователска и просветно-популяризаторска дейност за опазването на природата. В края на 1992 г. в България съществуват 10 природонаучни музея и още десетина природонаучни и ловни сбирки, но само в няколко от тях се извършват научни изследвания.

Учреденият като самостоятелно научно звено през 1974 г. Национален природонаучен музей при БАН на базата на съществуващия още от 1889 г. Естественоисторически музей (преминал през 1962 г. към Института по зоология при БАН като зоологически музей), днес вече се е превърнал в добре известно не само у нас, но и в чужбина, научно-просветно учреждение с признат авторитет. Престижът на музея се дължи не само на богатите му научни и експозиционни фондове, съдържащи редица уникални образци от целия свят, но и на разностранните изследвания на научните сътрудници и специалистите в областта на минералогията, палеонтологията, ботаниката и зоологията. С професионализма на своята дългогодишна работа в музея те отдавна са показали на научната общественост и широката публика любовта си към българската природа и своята загриженост за нейното опазване.

Настоящата статия цели да представи и обобщи приноса на Националния природонаучен музей при БАН в разностранните насоки на защитата на природата в България в периода 1974—1992 г.

Едни от най-значимите природозащитни изследвания се провеждат в защитените природни територии — националните паркове и резерватите, като се счита, че в тях природните екосистеми са съхранени в максимална за страната степен. В продължение на 12 години се провеждаха ботанически изследвания за установяване на флорната структура, състава на растителната покривка и състоянието на редките и застрашените видове растения в 6 планински ботанически резервата: Острица в планината Голо бърдо (1977; Н и к о л о в, В а с и л е в, 1978), Парангалица в Рила (1975—1976; Н и к о л о в и др., 1981), Торфено бранище (Н и к о л о в и др., 1982) и Бистришко бранище (Н и к о л о в и др., 1983) във Витоша (1980—1981), Червената стена в Родопите (1976—1983; Н и к о л о в, Н и к о л о в, 1984, 1985) и Баюви дупки — Джинджирица в Пирин (1976—1983; Н и к о л о в, 1979, 1988). С изключение на изследванията в Баюви дупки — Джинджирица, всички останали са били провеждани по възложение и с финансиране от Комитета по опазване на природната среда при Министерския съвет (днес Министерство на околната среда). Някои от резултатите от тези изследвания послужиха като научна аргументация и доведоха до разширяването на резервата Баюви дупки — Джинджирица или до обособяване на нови природни резервати, какъвто е например резерватът Кутелка в Източна Стара планина. Натрупаният опит позволи създаването на унифицирана ме-

тодика за флористичните изследвания в защитените природни територии (Николов и др., 1978).

Пет години продължиха комплексните изследвания по инвентаризацията на висшата гръбначна фауна в централностароилапинските резервати Царичина, Боатин и Стара река, сред резултатите от които са и установеното за първи път у нас гнездене на един рядък реликтен вид — уралската улулица (Спирidonov и др., 1979), а също и изключително рядката пернатопнога кукумявка (Спирidonov и др., 1982), която като гнездеща бе известна само в Рила. Този вид също е глациален реликт в нашата фауна. В резултат на изследванията се наложи да се предложи проект и по-късно да се създаде буферна зона на резервата Боатин и разширение на буферната зона на Царичина.

През пет сезона (с отделни прекъсвания) се извършваха орнитофаунистични наблюдения в непроучения дотогава в орнитологично отношение резерват Остров Цибър (Ибиша) и на р. Дунав при устието на р. Цибрица. Установени бяха над 60 вида птици, половината от които като гнездещи на острова (Боев, 1990). Събрани бяха подробни сведения за развитието и състава на смесената гнездова колония от рибоядни птици (всичките под закрилата на Закона за защита на природата) — сиви, нощни, гривести и малки бели чапли. Установено бе, че островите Цибър и Пясъчният (в негово съседство) са станали нови гнездови находища за 4 застрашени вида птици от „Червена книга на НР България“ — големият и малкият корморан, бялата лопатарка и стридоядът (първи случай на гнездене на стридояда в Северна България) (Боев, 1991а). В добре проучения в орнитофаунистично отношение резерват Атанасовско езеро край Бургас бе установено присъствието на още един застрашен вид — бухала. Ст 1982 г. се събират и данни за костния травматизъм на загиналите в резервата птици (З. Боев). В природния резерват Бели Лом в Разградско бяха установени около 70 вида птици. Част от събраните сведения се отнасят за редки видове от червената книга, като ръждив ангъч, бухал, черен кълвач, ръждива чапла, египетски лешояд и др. (Боев, Пчеларов, 1982).

Нееднократно от сътрудници в музея са били консултирани лесоустройствени и други проекти за някои от най-ценните ни защитени природни територии — народните паркове Пирин, Витоша и Сините камъни (Н. Николов), резервата Атанасовско езеро (З. Боев), обсъждано е предложение за съкращаване на сроковете на ловуване на блатен дивеч (З. Боев) и др. Наред с това в народните паркове е извършено и ботаническо картиране на редките и застрашените видове растения. Важно място заемат и мониторинговите изследвания за оценка на състоянието на природната среда на базата на изменението на някои от биотичните ѝ компоненти: фонов фитомониторинг в района на станция „Рожен“ чрез следене на натрупването на тежки метали в 4 пробни площадки с естествена растителност от смърч, бял бор, власатки, полевици и др. (Н. Николов); хидрозоомониторинг върху сладководната безгръбначна фауна на р. Дунав и вътрешните реки на България с изследване на биоиндикаторните свойства на насекомите от разред Ручейници (Кр. Кумански); разработването на лимносатробна система за оценка на качествата на пресните води (Кр. Кумански, Ст. Андреев) и др.

С ръководство от Националния природонаучен музей съвместно с Историческия музей в Бургас в периода 1978—1980 г. се проведе ботанико-зооложка експедиция, която наред с другите резултати представи и първите сведения за безгръбначната спелеофауна на редица пещери в Странджа (Ст. Андреев). Известно е, че всички пещерни безгръбначни животни в България са защитени и повечето от тях са застрашени от изчезване, поради

което и всички други спелеологични изследвания на сътрудниците от музея (Ал. Попов, П. Берон, Ст. Андреев) са с директен природозащитен резонанс.

Реален принос в опазването на нашата природа имат и десетките предложения на специалистите в музея за създаване на нови защитени природни територии в България със статут на природен резерват или защитена местност. Повечето от тях са насочени към опазването на неживата ни природа: интересни скални образувания; палеонтологични находища на безгръбначни и гръбначни животни, ценни за науката; находища на редки минерали и пр. — местн. Урдини езера в Рила като първото българско находище на смарагди и други редки минерали (1986), участъци в Бургаския (1984) и Маданския (1986) руден басейн като находища на редки видове минерали за България, горното течение на р. Бяла река (Окаденски циркус) в Пирин като находище на редките магнезиални скарнови минерали (Св. Петрусенко); каньонът на р. Чернелка (Плевенско), представляващ интерес от орнитологично и геоморфоложко гледище (1974), пещерата Водната край с. Крушуна (Ловешко) като уникално хидрогеоложко и геоморфоложко образувание (1982), местн. Бохотската гора край с. Бохот (1984) и лесопарка Кривокрой при с. Беглеж (Плевенско) като фитоценологични забележителности, местн. Опънско бърдо край с. Опънец (Плевенско) като уникално палеонтологично находище на над 90 вида тортонски мекотели от терциерния период (1975), местн. Чудна край с. Реселец до Червен бряг като забележителност от палеонтоложки и геоморфоложки интерес (1988), пещерата Лабиринта между селата Бресте и Драшан край Червен бряг като едно от твърде редките находища на фосили от гигантски мезозойски влечуги (1986) (Ст. Бресковски), палеонтологичното находище край с. Дорково (Велинградско) като уникално струпване на горноплиоценски останки от бозайна фауна (хобстни, примати, хищници, копитни и гризачи) (1989, Н. Спасов) и др. За първи път у нас на защитена природна територия е изготвена петрографска карта (резервата Кастракли в Западните Родопи — 1976, Св. Петрусенко).

През 1982 г. бе направено предложение за разширяване на природната забележителност Побитите камъни (Варненско), обхващащо някои нови скални групи, и бе спряна работата на кариерата при с. Белослав, застрашаваща скалните образувания (Ст. Бресковски). Изготвени са предложения и за поставяне под закрила на местн. Варника (Самоковско) в Рила, съхранила автентичния си природен облик (1987, Ал. Попов); за ускоряване на изграждането на народен парк в Рила; за създаване на научни методи за опазването на естествените иглолистни гори от корояди (1987, Ал. Попов) и др.

Съществена част от природозащитните усилия на научния състав на музея представляват изследванията върху екологията, разпространението, числеността, морфологията, статуса и факторите на застрашеност и мерките за опазване на редките и застрашените от изчезване видове растения и животни в България, включени в националната ни червена книга. Много преди тя да бъде създадена, сътрудници на секциите „Ботаника“ и „Зоология“ участваха в създаването на т. нар. „Червен регистър“ на червената книга на България, представляващ концепцията за това ценно издание, изготвена още през 1978 г. В почти 10-годишната работа по създаването и написването на „Червена книга на НР България“ Т. 1. Растения (1984) и Т. 2. Животни (1985) с участието на специалисти от музея или самостоятелно бяха разработени статиите за следните видове: див копър, лечебна и панчичева пищялка, пиринска гъшарка, пиринска песъчарка, клиновидно изтравниче, черноморски астродаукус, изправенолистна злина, пиринско зеле, дребноцветна горва, българска наумка, пиринска злолетица, качулата боянка, архангелиев

и планински лазернициум, панчичево секирче, разперена светлика, балкански див копър, дялянова, румелийска и родонска мишовка, български опопанакс, пирински мак, степен пъщарнак, алпийска мантийка, блатна, планинска, руска и влакнеста самодивска трева, австрийски плеуроспермум, южна сладка папрат, азиатска каменоломка, изменчива мъдрица, венерова симфиандра, сирення, планински козар, рилска глушина (Н. Николов) и змиорка, брияна, михалца (Л. Михайлова), степен и пъстър пор, европейска норка, видра, златка, кафява мечка, вълк, рис и български мишевиден сънливец (Н. Спасов). По своя характер това са едни от най-значимите проучвания върху консервационната биология на най-редките представители на българската флора и фауна и представляват обобщение в национален мащаб на цялата налична информация за тях в страната. В периода 1987—1990 г. по подобен начин бе работено и върху създаването на една от първите регионални червени книги у нас — „Червена книга на Шуменския регион“ чрез разработването на частта за растителния свят в региона.

След отпечатването на двата тома на „Червена книга на НР България“, изследванията върху различните аспекти на консервационната биология на включените в тях видове не бяха преустановени. За редица редки и застрашени видове бяха събрани нови данни или бяха проведени следните конкретни изследвания върху: видовия състав и размерния диапазон на птиците — жертви на бухала (С и м е о н о в, Б о е в, 1988; С и м е о н о в и др., под печат; Б о е в, 1993); морфо-екологичните адаптации във връзка с придвижването и добиването на храната при големия и малкия воден бик, нощната, гривестата, биволската, малката и голямата бяла чапла, ръждивата и сивата чапла (Б о е в, 1988а, 1989), съвременното състояние на фенотипната расова чистота на колхидския подвид на фазана (Б о е в, непубл. докл.) сроковете на пребиваване, разпространението и гнездовата биология на стридояда (Б о е в, 1991), разпространението на далматинския сокол (Б о е в, D i m i t r o v, in press) и тетрева (Б о е в, 1988б), природозащитния статус и ареалографските особености на дневните и нощните грабливи птици от фауната на страната (Б о е в, 1990), статуса и разпространението на някои видове хищни бозайници: степен пор, пъстър пор (S p a s s o v, S p r i g i d o p o v, in press), кафява мечка (S p r i g i d o p o v, S p a s s o v, 1990), видра (S p r i g i d o p o v, S p a s s o v, 1989), статуса и разпространението на ендемичните растения (1982—1983), обобщени в „Атлас на ендемичните растения в България“ (Н и к о л о в и др., 1992), и др. Изследвани бяха 27 критично застрашени и 37 застрашени вида растения от „Червена книга на НР България“ по отношение на застрашаващите ги фактори, като е изготвено предложение до Министерството на околната среда за мерките за тяхното по-нататъшно опазване. Установени бяха редица нови находища за някои от редките видове риби в България и бяха изследвани техните биотоци (Л. Михайлова). Направени бяха препоръки за опазване на находищата на редките видове сладководни риби у нас, а също и за защита на отделни видове или техни находища. До бившия Комитет за опазване на природната среда при МС бяха отправени предложения и за обявяване за защитени на някои насекоми от разредите Богомолки. Правокрили и Мрежокрили (общо 8 вида; 1987, Ал. Попов). Изготвен бе и списък на ендемичните видове насекоми от разредите Камилки и Мрежокрили (1990 г.) във връзка с подготовката на второто издание на „Червена книга на НР България. Т. 2. Животни“, което е предвидено да се разшири, като обхване и представителите на безгръбначната ни фауна (Ал. Попов). В десетки статии в периодичния печат са отправяни различни предложения за защита на

отделни редки видове животни (напр. Попов, 1963) или за разширяването на защитени природни територии (напр. Боев, 1984, 1986).

Служители в музея нееднократно са участвали и в изпълнението на разнообразни практически задачи с природозащитен характер, като почистване на особено често посещавани пещери, акции за затваряне на някои пещери, особено ценени в природозащитно отношение (Ал. Попов, Ст. Андреев), охрана в продължение на 3 гнездови сезона на гнездото и малките на голям ястреб, разположено на достъпно място в София, изготвяне и поставяне на изкуствени гнездилки за пойни птици в „Ловния парк“ в столицата (П. Димитров), лекуване и отглеждане на донесени в музея болни птици от редки или защитени видове (гарван, голям ястреб, вечерна ветрушка, забулена сова и др.) (П. Димитров, З. Боев).

Някои съвсем приложни аспекти на фундаменталните естествоисторически науки, свързани с опазването на природната среда също не убягват от вниманието на специалистите в музея. От 8 години се провеждат системни наблюдения над въздействието на замърсяването на въздуха върху репродуктивността и развитието на 18 вида дървета и храсти (айлант, клен, бяла черница, чинар, бяла топола, джанка, космат дъб, бяла акация, бяла върба, дребнолистна липа, повет, кучи дрян, обикновен дрян, еднококичков глог, келяв габър, шипка и смрадлика) в района на гара Елисейна — един от районите в Западна България с най-висока степен на промишлено замърсяване на атмосферния въздух (Вутов, 1981; Вутов, Пенев, 1984). Промислената ботаника е една съвсем нова приложна област от изследванията върху растителния свят у нас и все още е слабо развита. Данните показват, че замърсяванията от Минно-металургичния комбинат на гара Елисейна налагат в този район да се използват за залесяване по-устойчивите на индустриални отпадъци дървесно-храстови видове. От В. Вутов са установени и две нови неизвестни досега находища на редки видове планински растения, включени в чревената ни книга — ахтаровата метличина и родопския крем.

Безспорно е, че ефективността от природозащитната дейност зависи и от професионалността на самата природозащитна пропаганда. В това отношение дейността на научния състав на Националния природонаучен музей включва и активно популяризиране на идеите и знанията за защита на природата сред българската общественост. През последните 18 години в българския периодичен печат (вестници и научнопопулярни списания) са били отпечатани около 100 научнопопулярни статии за защитени видове растения и животни или за защитените ни природни територии. В някои основни справочни издания от национален и регионален мащаб сътрудници в музея (Ал. Попов, Кр. Кумански) разработиха редица статии от областта на природознанието, съдържащи зоологична и природозащитна информация: „Енциклопедия България“. Т. 1—7; „Енциклопедия Благоевград“, „Енциклопедия Ловеч“, „Енциклопедия на лекарствените растения“ и др.

Освен печатната продукция в областта на опазването на природата у нас от съществено значение е и дейността на сътрудниците на музея по нейното рецензиране и консултиране, а също така и консултирането на десетки (над 50) научнопопулярни и документални филми, излъчвани от Българска национална телевизия. Във всички тях природозащитната идея е присъствала сесезателно. Броят на рецензираните или представяните на българския читател предговори или отзиви за научнопопулярни книги от български и чуждестранни автори, издадени у нас през последните години, възлиза на няколко десетки. Сред тях са „Птиците на „Балканския полуостров“ от С. Симеонов и Т. Мичев, „За да ги имаме завинаги“ от Ал. Димитров, „Домът на

птиците“ от С. Симеонов, „Откъде идват и къде отиват нашите птици“ от А. Даракчиев и др. Сред консултираните преводи на по-известните научнопопулярни филми са: „Живата планета“ (Великобритания, 13 серии), „Богатствата на седмия континент“ (Франция, 10 серии), „Китовете не плачат“, „Сред леговищата на морските бозайници“ и др. Значителен е и броят на природозащитните и природонаучните филми, чиито преводи са направени от сътрудници на музея: „Синият континент“ (Франция, 8 серии), „Монголски пейзажи“ (Германия, 6 серии), серия руски природозащитни филми за природните резервати в бившите републики на Съветския съюз и др. В кинопропагандата на природозащитните идеи сътрудниците на музея имат и още една изява — написване на сценарните, по които са снимани филмите: „Ендемичните растения в България“ (Н. Николов, 1982), „Флора и растителност на България“ (Н. Николов, 1982), „Живот в солниците“ (Ст. Андреев, 1972), „По-силни от вълните“ (Ст. Андреев, 1977), „Преди пет милиона години“ (Н. Спасов, 1988), „Нектон“ (в подготовка; Ст. Андреев).

През целия период на съществуването си като самостоятелно научно учреждение Националният природонаучен музей е оказвал научнометодично ръководство на редица училища и университети (в София, Пловдив, Велико Търново, Плевен, Русе и др.) в организирането на теренни природонаучни занятия с природозащитна насоченост, като им е осигурявал компетентни научни ръководители — специалисти в областта на геологията, палеонтологията, ботаниката, зоологията.

Гаранция за трайното присъствие на природозащитната тема в научноизследователската работа на сътрудниците в музея е участието им в дейността на редица научни и обществени организации и движения с природозащитна насоченост у нас и в чужбина. Те са членове, а в някои случаи и ръководители на такива организации: Българска федерация по пещерно дело (П. Берон), Българско дружество за защита на птиците (З. Боев), Дружество „Природен фонд“ (Н. Спасов, З. Боев), Българско дружество за защита на животните (А. Ставракев, З. Боев), Дружество за защита на грабливите птици (П. Димитров, З. Боев), Българско ботаническо дружество (Н. Николов), Българско зоологическо дружество (Ст. Андреев, З. Боев), Международно ботаническо дружество „Оптима“ за опазване на средиземноморската растителност (Н. Николов), бившата Републиканска комисия по защита на природата при Българския туристически съюз (П. Берон), Висшия консултативен съвет по рибарство при бившия Български ловно-рибарски съюз (Л. Михайлова), Регионалният център за опазване на околната среда в Източна Европа (П. Берон), Българското природоизпитателно дружество и др. През последните 18 години те са участвали във всички национални и редица международни научни прояви по опазване на природата, като са се представяли със самостоятелни изследвания върху различни проблеми на природозащитата. Те активно участват и в работата на научните и издателските съвети на институтите по зоология, екология и ботаника, в които се изготвят концепции по разнообразните въпроси на опазването на отделните компоненти на природната среда, а също така и като консултанти на издателствата „Земя“ (бившето „Земиздат“), „Просвета“, „Отечество“ и Издателството на БАН, издаващи българска и преводна екологична и природозащитна литература. Особено важно бе участието на специалисти от музея като експерти в изготвянето на новата редакция на Закона за защита на природата (П. Берон, Н. Спасов), както и по изготвянето на списъците на защитените гръбначни и безгръбначни животни в България (Ал. Попов, Ст. Андреев, Н. Спасов), в издаването на разрешения за провеждане на стопанска дейност и строи-

телно-ремонтни работи във или в съседство със защитени природни територии (Н. Спасов, З. Боев) и др.

В националния природонаучен музей в продължение на повече от едно столетие се съхраняват компетентно научните колекции от редица редки, застрашени от изчезване или вече изчезнали видове животни и растения, много от които са представени в музейните сбирки с единствените си в България екземпляри. Това се отнася и за стотици минерални и палеонтоложки образци. С това значението на фондовете като хранилища на природни раритети (редки видове) нараства многократно.

През 1984—1986 г. се преустрои най-богатата (орнитологичната) експозиция на екологичен принцип с предоставянето на подходящо поднесена съвременна (вкл. и природозащитна) информация, съпровождаща експонатите. Обозначението на природозащитния статус на видовете с предоставянето на кратки данни за числеността, разпространението и застрашаващите фактори повишава образователната стойност на експозицията и способства за разширяването на природозащитната култура у посетителите.

Както се вижда, с досегашната си дейност Националният природонаучен музей заема трайно място сред общите усилия на научната общественост у нас за изучаване и опазване на неживата и живата природа на България, неотклонно изпълвайки със съдържание мотото на емблемата си „Природа и наука“. Високо признание за научно-обществената му дейност най-вече в тази насока са и присъдените награди и отличия на колектива му като цяло (Орден „Народна република България“ — I ст., 1989 г.) или на отделни негови сътрудници — награда на БАН и ПАН за високи постижения в екологичните изследвания (Н. Спасов), грамота на Комитета за опазване на природната среда за активна популяризаторска дейност по опазване на природата (З. Боев), златна значка на ТНТМ за изследванията на ендемичните растения в Пирин (Н. Николов), юбилеен медал „1300 години България“ за дейно участие в създаването на „Червена книга на НР България“ (Н. Николов), значката „Природозащитник“ (Ал. Попов), диплома за активно участие в екологичната акция „За чисти води“ (Кр. Кумански) и др. Всичко това е гаранция, че поетният от колектива път ще бъде следван и в бъдеще в името на запазването и възстановяването на обеднялата и увредена природа на България.

Постъпила на 14. 11. 1991 г.

Адрес на автора:

Златозар Боев
Национален природонаучен музей при БАН
бул. „Цар Освободител“ № 1, 1000 София

Л И Т Е Р А Т У Р А

- Б о е в, З. Н. 1984. Дунавският остров Цибър. — Природа, № 6, 79—81.
Б о е в, З. Н. 1986. Нов Дунавски резерват. — Защита на природата, № 10—11, 67—68.
Б о е в, З. Н. 1988 а. Морфометрична характеристика на адаптациите на чаплиите (Aves, Ardeidae) във връзка с придвижването им по субстрата. — Acta zool. bulg., 36, 63—71.
Б о е в, З. Н. 1988 б. Първи доказателства за съществуването на тетрева (*Tetrao tetrix* (L.); Tetraonidae) в България. — Acta zool. bulg., 36, 72—77.
Б о е в, З. Н. 1989. Морфометрична характеристика на адаптациите във връзка с добиването на храната при чаплиите (Aves, Ardeidae). — Acta zool. bulg., 37, 49—62.

- Б о е в, З. Н. 1990. Природоащитен статус на дневните и нощните грабливи птици (*Falconiformes et Strigiformes*) в орнитофауната на България. — В: II младежка науч. конференция „Приносът на младите научни работници в решаването на екологичния проблем“, Враца, 24—27 септ. 1990. Доклади, 7—11.
- Б о е в, З. Н. 1991. Разпространение и статус на стридояда (*Haematopus ostralegus* L., 1758) (*Haematopodidae — Aves*) в България. — *Hist. nat. bulg.*, 3, 75—91.
- Б о е в, З., Г. Пчеларов. 1982. Природният резерват „Бели Лом“. — *Природа*, № 5, 65—69.
- Б о е в, З. Н. 1993. Видов състав и метрична характеристика на птиците—жертви на бухала (*Bubo bubo* (L.)) (*Strigidae*). — *Hist. nat. bulg.*, 4, 47—56.
- В у т о в, В. 1981. Изменение на дървесните видове под влияние на димните газове. — *Горско стопанство*, № 11, 30—35.
- В у т о в, В., Ив. Пенев. 1984. Влияние на промишлените газове върху фенологичното развитие на широколистните дървета и храсти в района на Минно-металургичния комбинат „Г. Дамянов“. — *Год. на СУ, Биол. фак.*, 78, № 2, 48—56.
- Н и к о л о в, Н. А. 1979. Класификация на ендемичния елемент в резерват „Баюви дупки“ в Пирин планина. — В: Нац. млад. научно-техн. симпозиум „Пътница, средства и форми за опазване и възпроизводство на околната среда“, 8—10 11. 1979 г., София, X нац. преглед на ТНТМ, С., 14—17.
- Н и к о л о в, Н. А. 1988. Динамика на числеността и пространствена структура на висшите растения в резервата „Баюви дупки — Джинджирица“ в Пирин. — В: Сто години от рождението на академик Николай А. Стоянов. С., БАН, 91—106.
- Н и к о л о в, Н. А., П. Василев. 1978. Флористичен анализ на растителността в резервата „Острица“ в планината Голо бърдо. — *Фитология*, 9, 41—51.
- Н и к о л о в, Н. А., В. Николов. 1984. Предварителни проучвания на флората и растителността в биосферния резерват „Червената стена“. — В: Съвременни теоретични и приложни аспекти на растителната екология. Ч. 1. С., БАН, 198—210.
- Н и к о л о в, Н. А., В. Николов. 1985. Ендемични и реликтни таксони и растителни съобщества в биосферния резерват „Червената стена“. — В: Международен симпозиум „Опазване на природните територии и съдържащия се в тях генетичен фонд“ (по проект 8 на програмата МАВ), Благоевград, 23—28. IX. 1985 г. Доклади. Т. 1. С., БАН, 88—96.
- Н и к о л о в, Н. А., Ив. Бондев, Т. Мешинев. 1983. Ботаническа характеристика на резервата „Бистришко бранище“. — В: Трета нац. конф. по ботаника, София, 26—30. X. 1981 г. С., БАН, 935—948.
- Н и к о л о в, Н. А., И. Бондев, Т. Мешинев, М. Любенова. 1982. Растителност в резервата „Торфено бранище“ на Витоша. — В: Нац. теорет. конф. по опазване и възпроизв. на обкръж. среда, 1—5. XI. 1982 г., Слънчев бряг. Т. 1. С., БАН, 80—84.
- Н и к о л о в, Н. А., Ив. Бондев, Т. Мешинев, Л. Славова. 1981. Флора и растителност на резерват „Парангалица“. — В: Регионален симпозиум по проект 8—МАВ „Опазване на природните територии и съдържащия се в тях генетичен фонд“, Благоевград, 20—24. X. 1980 г. Доклади. С., БАН, 100—111.
- Н и к о л о в, Н. А., Д. Стойлов, Е. Павлова, М. Рангелова, Ив. Бондев, Т. Мешинев, Л. Славова, Б. Николов, С. Герасимов, 1978. Методика за комплексно проучване на резерватите и другите защитени природни територии. — Сб. научни трудове КОПС, 1, 7—23.
- Н и к о л о в, Н. А., М. Анчев, Ив. Бондев, П. Василев, В. Велчев, Сл. Ганчев, Ст. Кожухаров, М. Маркова, Т. Мешинев, Д. Пеев, А. Петрова, Б. Стефанова-Гатева. 1992. Атлас на ендемичните растения в България. С., БАН. 206 с.
- П о п о в, Ал. 1963. Едно интересно мрежокрило насекомо в България — *Nemoptera sinuata*. — *Природа*, № 3, 90—93.
- С и м е о н о в, С., З. Боев. 1988. Изследване на хранителния спектър на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в България. — *Екология*, 21, 48—56.
- С и м е о н о в, С., Б. Милчев, З. Боев (под печат). Проучване на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в Странджа. II. Хранителен спектър и трофична адаптация. — *Екология*.
- С п и р и д о н о в, Ж., Н. Спасов, Л. Милева. 1979. Ново находище на уралската улулица (*Strix uralensis* Pall.) — *Орнитол. информ. бюл. Инст. зоол.*, БАН, 6, 22—25.
- С п и р и д о н о в, Ж., Н. Спасов, Л. Милева. 1982. Нови сведения за разпространението на уралската улулица (*Strix uralensis* Pall.) и пернатоногата кукумявка (*Aegolius funereus* L.) в България. — В: Нац. теорет. конф. по опаз-

ване и възпроизв. на ок. среда. 1—5. XI. 1982 г., Слънчев бряг. С., БАН, 341—343.

Червена книга на НР България. Т. 1. Растения. 1984. С., БАН. 447 с.

Червена книга на НР България. Т. 2. Животни. 1985. С., БАН. 184 с.

Боев, Z. N. 1990. Die Insel Zibar — ein perspektivreiches Reservat der Donau. — In: Limnologische Berichte der 28. Tagung der IAD, Varna, 24—28 Sept. 1990. Wissenschaftl. Kurzref., 395—398.

Боев, Z., D. Dimitrov (In press). On the Lanner Falcon (*Falco biarmicus* Temminck, 1825) in Bulgaria. — Hist. nat. bulg.

Spassov, N., G. Spiridonov (In press). *Vormela peregusna* Gueid., 1770. — Tigeriltiss. — In: Handbuch der Säugetiere Europas. Band 5. Carnivora. Akad. Wiesbaden, Verlags-Gesellschaft.

Spiridonov, G., N. Spassov. 1989. The otter (*Lutra lutra* L., 1758) in Bulgaria, its status and conservation. — Hist. nat. bulg., 1, 57—64.

Spiridonov, C., N. Spassov. 1990. Status of the bear (*Ursus arctos* L.) in Bulgaria. Bear status report from Europe. — Aquilo, Ser: Zool., 27, 71—75.

NATIONAL MUSEUM OF NATURAL HISTORY AND THE PROTECTION OF NATURE IN BULGARIA

ZLATOZAR BOEV

(Summary)

A considerable part of research and popular work of the Museum collaborators is related to the conservation of nature. The main directions in this field are: studies on distribution, biology and life history of some rare and endangered species of plants and animals; flora and fauna inventory in the protected territories (national parks, nature reserves, protected sites); preparing of scientifically grounded proposals for the protection of new nature objects, and the enlargement of these as well; investigations on the bioindicatory significance of some groups of plants and animals; participation in the preparation of "Red Registers" ("Red Lists"), and "The Red Data Book", vols. 1-2 of Bulgaria; studies on the industrial air pollution and its influence on the arboreal flora, etc.